

Raaka-aine

Elämme maailmanlaajuisesti uniikkien resurssien äärellä

Tunturi-Lapissa hengitetään maailman puhtainta ilmaa. Lähettyvillä ei toistaiseksi ole sellaisia päästölähteitä, joiden raskasmetallipäästöillä olisi merkittäviä vaikutuksia ympäristön tilaan tai ihmisen terveyteen. Kasvinsuojeluaineita käytetään vähiten koko Euroopassa.

Tunturi-Lapin ympärillä on 9 miljoonaa hehtaaria luomulaatuista metsää, siis 99,9 % Lapin metsäpinta-alasta. Talousvesi pumpataan puhtaista pohjavesistä, paikoin jopa suoraan lähteistä. Esimerkiksi Kolarin kunnassa talousveteen ei lisätä mitään, eikä myöskään puhdisteta pois. Kylvemme lähdevedessä. Eräreissuilla juomapullot täytetään virtaavissa tunturipuroissa, toki omalla vastuulla.

Lisäksi on Lapin ainutlaatuinen valo, joka muuttuu radikaalisti vuodenajasta toiseen, keskiyön auringosta kaamokseen. Kasvukausi on lyhyt, nopea ja valoisa. Jatkuvan valohoidon ansiosta kasveihin kehittyä etelän lajitovereita suuremmat pitoisuudet aromeja ja erilaisia vaikuteaineita mm. antioksidantteja, joilla on ihmiselle terveellisiä vaikutuksia. Samoja lajeja ei löydy välttämättä muiden mantereiden pohjoisosien yöttömästä yöstä, sillä sieltä puuttuu lämmittävä golf-virta.

Luonnonmarjat

Syötävien luonnonmarjojen kokonaissato Suomessa on vuosittain yli 500 miljoonaa kiloa. Satoisimmat ja tärkeimmät luonnonmarjamme ovat puolukka, mustikka, lakka ja variksenmarja. Näiden lisäksi kerätään pieniä määriä juolukkaa, pihlajanmarjaa, karpaloa, vadelmaa, mesimarjaa, tyrniä ja ahomansikkaa.

Keskinkertaisena satovuonna marjoja poimitaan Suomen metsistä noin 50 milj. kiloa. Kokonaismäärästä noin yksi neljäsosa on kaupallista poimintaan. Kokonaissatomäärästä voidaan kestävästi poimia korkeintaan 20 %, jota voidaan pitää kaupallisen metsämarja-alan reunaehtona.

Luonnon hyötykasvit

Suomessa kasvaa luonnonvaraisesti noin 30 elintarvikekäyttöön soveltuva villiyrttiä ja lisäksi joitakin kymmeniä kasveja kosmetiikka- ja ravintolisäkäyttöön. Luonnonyrttisatoja ei seurata tai tilastoida kuten marjasatoja. Kysyntää kyllä olisi, mutta keruutoiminnan kehittämisessä ja tuotantoketjuissa on vielä tekemistä. Monet hyödynnettävät luonnonyrtilt viihtyvät asutusten ja viljelysmaiden läheisyydessä ja joutomailla. Yrttien keruuseen sovelletaan jokamiehenoikeuksia, jotka rajoittavat pelloilta ja pihapiireistä poimimista. Erikoisluonnontuotteisiin, kuten lehtiin, puuainekseen, pihkaan ja pakuriin sekä laajaan kaupalliseen poimintaan tarvitaan lupa maanomistajalta. Hankkeen yhtenä aloitteena on suunniteltu potentiaalisten yrttikeruumastojen kartoittamista ja yhteistyötä maanomistajien kanssa.

Luonnonsienet

Suomessa on satoja syötäväksi kelpaavia metsäsieniä, joista reilu 20 kuuluu suositeltaviin kauppasieneihin. Näistä suosikit ovat herkkutatti, keltavahvero eli kanttarelli ja haaparusku. Kauppasieneillä tarkoitetaan myyntiin kelpaavia sieniä, joiden itiöemissä on helposti opittavat, selkeät perustuntomerkit. Niiden kokonaissadoksi on arvioitu vuosittain 350-1000 milj. kiloa, josta otetaan vuosittain talteen vain 1 - 2 prosenttia. Näistä myyntiin päätyy miljoona kiloa. Eniten poimintaa harjoitetaan Itä- ja Etelä-Suomessa, vähiten Lapissa ja Pohjanmaalla.

Lähiruoka

Tunturi-Lappiin on laadittu kokonaisvaltainen lähiruoka- ja luonnontuotealan selvitys, jossa kartoitettiin alueen yritysten ja muiden toimijoiden paikallinen tuote- ja palvelutarjonta elintarvike-, lähiruoka- ja luonnontuotealalla Tunturi-Lapissa. Selvityksessä kuvattiin alan nykytilaa, potentiaaleja, haasteita ja kehitysehdotuksia. Selvityksen taustalla on Leader Tunturi-Lappi ry:n kehittämisstrategia Kipinää Tunturi-Lappiin 2020. Selvityksessä on huomioitu myös Lapin elintarvikeohjelma (Lapin liitto 2018). Selvitystyön toteutti Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti /Lapin amk.

Keruu

Marjastusta harrastaa yli puolet suomalaisista ja se on yksi suosituimmista ulkoiluharrastuksista. Kuitenkin 80 % Suomen kaupallisesta marjanpoiminnasta on ulkomaalaisten poimijoiden käsissä. Sienten kaupallisen poiminnan hoitaa sitä vastoin lähes kokonaan suomalaiset. Pääosin kaikki luonnonkeruutuotteiden kaupallinen poiminta perustuu yksittäisten ihmisten poimintaan jokamiehenoikeudella. Suoramyyntiin lisäksi lähinnä 4H-yhdistysten ja luonnontuoteyritysten ympärille on kehittynyt pieniä paikallisverkostoja. Pääosin poimijat myyvät keräämänsä raaka-aineen yksityishenkilöinä ilman työsuhdetta. Luonnonraaka-aineiden myynnistä saatava tulo on poimijalle verotonta tuloa ja vaikuttaa vaihtelevasti mahdollisiin sosiaalietuuksiin.

Elintarvikkeiden valmistukseen käytettävät raaka-aineet kuuluvat elintarvikelain alaisuuteen. Kaupalliseen tarkoitukseen keräävän poimijan tulee siis toimia elintarvikelain vaatimusten mukaisesti, ja on velvollinen selvittämään kyseiset vaatimukset. Poimijoiden koulutus tulisi sisällyttää kaikkeen kaupalliseen keruutoimintaan laadun, hygieenisyyden ja hyvien toimintatapojen varmistamiseksi. Poimijoiden kouluttamiseen vaaditaan keruutuoteneuvojan pätevyys. Tunturi-Lapissa keruutuoteneuvojia valmistuu Muonion luonnontuotealan koulutuksesta. Tarvittaessa viikon mittaisia neuvojakoulutuksia voitaisiin järjestää myös erillisinä kursseina tai osana muuta luontoalan koulutusta.

Keruutoiminnan haasteet

Lähtökohtaisesti luonnonkeruutuotteita kerätään liian vähän kaupalliseen tarpeeseen nähden. Kotimaisten poimijoiden osalta suurimmat haasteet liittyvät keruutoiminnan organisointiin tai pikemminkin sen puutteeseen. Myytävät raaka-aineet täytyy saada helposti ja tehokkaasti toimitettua ostajille. Lisäksi raaka-aineelle täytyy löytää kaupalliseen poimintaan motivoiva hintataso, jotta poimija saa työstää kohtuullisen korvauksen. Kaupalliseen poimintaan liittyvä asenneilmapiiri kaipaisi myös päivittämistä. Ulkomaalaisten poimijoiden osalta suurimmat haasteet liittyvät poimijoiden heikkoon asemaan ja toimintatapoihin. Uusia toimintatapoja tarvitaan siis kipeästi.

Keruutoimintamalli

Valoisten kesäöiden -hankkeessa on luotu keruutoimintamalli. Lähtökohtana mallin suunnittelussa on ollut ratkoa tiedossa olevia talteenoton ongelmakohtia, hyödyntää olemassa olevia toimivia käytäntöjä, purkaa auki nykyisiä ansaintamalleja sekä uudelleen rakentaa näiden pohjalta kestävä kehityksen periaatteisiin pohjautuva, alueen erityispiirteet huomioon ottava ja monistettava keruutoimintamalli niin marjojen, villiyrtytien, erikoisluonnontuotteiden kuin sientenkin talteenottoon.

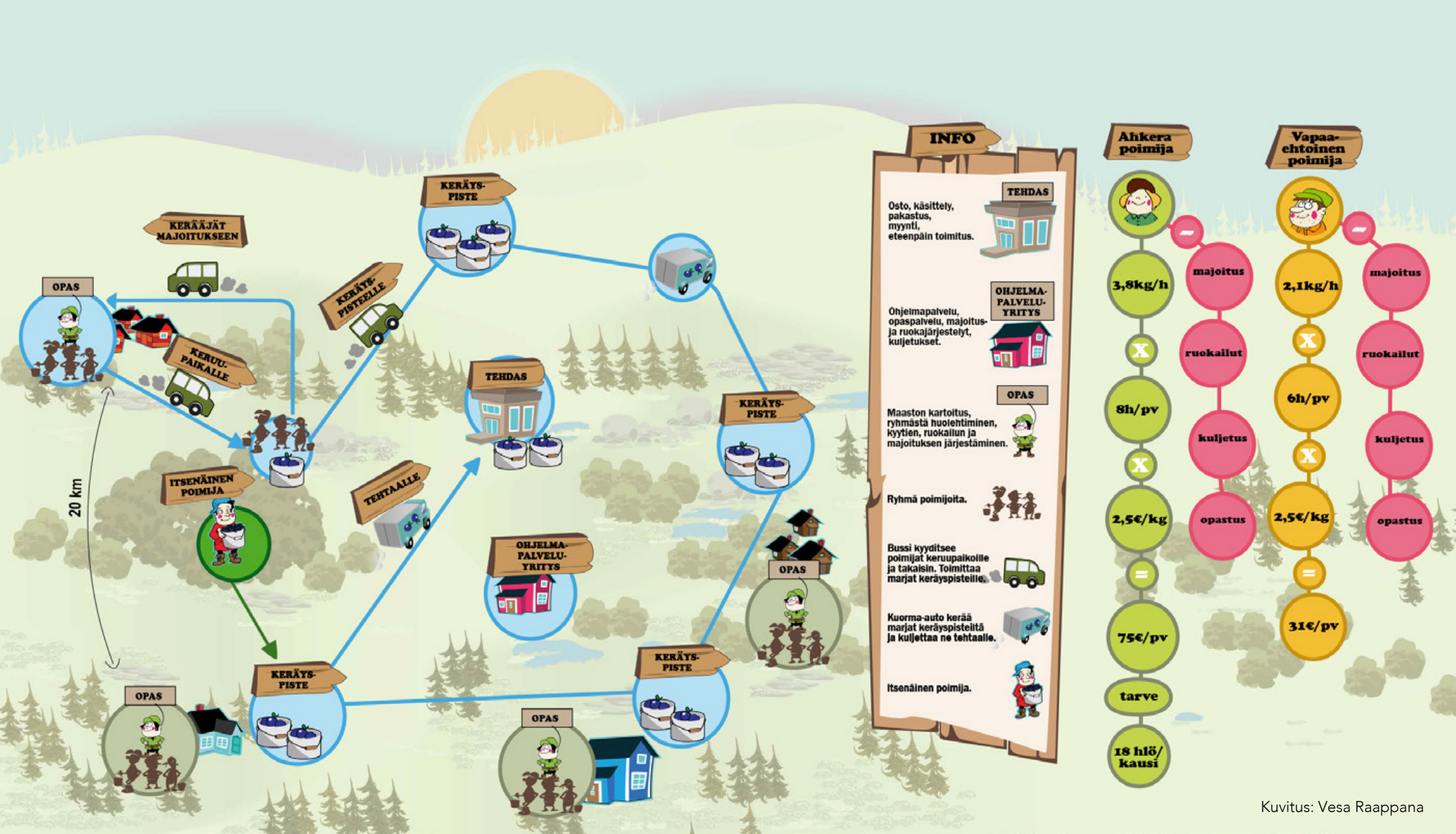
Keruutoimintamallin luominen pohjautuu paikallisväestöön ja omatoimisesti saapuviin poimijoihin. Raaka-aineelle hahmoteltiin kilpailukykyinen, mutta poimijaa motivoiva ja toimeentulon mahdollistava hintataso. Keruutoiminnan organisointi suunniteltiin palvelukonseptin muotoon, jota voidaan erimuotoisena tarjota poimijoille keruutoiminnan mahdollistamiseksi.

Palvelukonsepti koostuu majoituspalveluista, kuljetuksista, ruokailuista, poimintavarusteista, koulutuksesta ja opastuksesta sekä muista oheispalveluista. Poimija voi hyödyntää palveluita tarvitsemiltaan osin: muualta saapuvat poimijat koko palvelupakettia majoituksineen päivineen, paikalliset vain opastusta ja kerätyn raaka-aineen osto- ja noutopalveluita.

Poimijaryhmiksi hahmoteltiin vapaaehtoistyöntekijöitä (workaway reppureissaajat), paikallisten yhdistysten jäseniä tekemään varainhankintaan edustamalleen yhdistykselle sekä ansaintamielessä poimivia paikallisia sekä muualta saapuvia henkilöitä.

Mallia testattiin tietyiltä osin Keruupilotti 2018 -hankkeessa varsin menestyksekkäästi ja kehittämistyö jatkuu edelleen.

Keruutoimintamalli on kuvattu seuraavalla aukeamalla.

INFO

- TEHDAS**
Osto, käsittely, pakastus, myynti, eteenpäin toimitus.
- OHJELMA-PALVELU-YRITYS**
Ohjelmapalvelu, opaspalvelu, majoitus- ja ruokajärjestelyt, kuljetukset.
- OPAS**
Maaston kartoitus, ryhmistä huolehtiminen, kyytien, ruokailun ja majoituksen järjestäminen.
- Ryhmä poimijoita.**
- Bussi** kyyditsee poimijat keruupaikoille ja takaisin. Toimittaa marjat keräyspisteille.
- Kuorma-auto** kerää marjat keräyspisteiltä ja kuljettaa ne tehtaalle.
- Itsenäinen poimija.**

Ahkera poimija

-
- 3,8kg/h**
- X**
- 8h/pv**
- X**
- 2,5€/kg**
- =**
- 75€/pv**
- tarve**
- 18 hlö/kausi**

Vapaaehtoinen poimija

-
- 2,1kg/h**
- X**
- 6h/pv**
- X**
- 2,5€/kg**
- =**
- 31€/pv**

- majoitus**
- ruokailut**
- kuljetus**
- opastus**

- majoitus**
- ruokailut**
- kuljetus**
- opastus**

20 km